

**МОНІЗМ І ПЛЮРАЛІЗМ:
ПАРАДИГМИ НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ
MONISM AND PLURALISM:
THE PARADIGM OF SCIENTIFIC SPEECH**

Дюсова В. гр. СП-62

Заблоцька Л. гр. СП-61

Цимбалюк. О. гр. СП-61

В історії методології науки здавна конкурують дві парадигми наукового мовлення: монізм і плюралізм. Згідно моністичної парадигми, наукове пізнання має відрізнятись від всіх інших способів людського пізнання (повсякденного, міфологічного, філософського, релігійного тощо) таким собі універсальний специфічним саме для науки методом. Проте, згідно плюралістичній парадигмі, такого універсального методу не існує, а в реальному науковому пізнанні використовується велика кількість різних, в тому числі і протилежних за своїми функціям, методів отримання і обґрунтування знань: досвіду і мислення, спостереження і опису, індукції і дедукції, абстрагування та ідеалізації, аналізу і синтезу, гіпотез і висновків, інтуїції і логіки та інші.

Монізм і плюралізм це вияви людського мислення, що визначають у процесі історичного пізнання об'єктивного світу, діяльності людей, розвитку суспільства дещо єдине або множинне, схожість чи різницю предметів, процесів, подій, явищ тощо.

Монізм (грец. *monos* - один, єдиний) - 1) зведення різноманітності всього, що існує (речей, явищ, процесів та ін.) до чогось єдиного - субстанції, першооснови, першопочатку; 2) виведення всього існуючого з одного початку, з однієї субстанції; 3) єдиний погляд у процесі обговорення певного питання чи проблеми; 4) відсутність альтернативи.

Плюралізм (лат. pluralis - множинний) 1) визначення не однієї, а декількох першооснов усього, що існує, виведення всього існуючого із двох і більше субстанцій; 2) множинність поглядів, припущень, думок у процесі обговорення певного питання чи проблеми; 3) існування альтернатив.

Існує дві основні версії моністичної парадигми: емпірична та раціоналістична. У рамках емпіризму - це два варіанти індуктивістської методології: класичний (Бекон, Лебєдєв) і неоіндуктивізм (Карнал, Рейхнбах). Відповідно до першого варіанту, універсальним методом наукового пізнання є індукція, що розуміється або як спосіб відкриття та докази наукових законів шляхом поступового сходження пізнання від одиничного до загального, або як емпіричне обґрунтування наукових законів досвідом, підтвердження їх істинності даними спостереження та експерименту. Альтернативна індуктивізму концепція методологічного монізму була представлена трьома раціоналістичними концепціями: 1) дедуктивно-інституціоналістська теорія наукового пізнання Декарта; 2) діалектична логіка Гегеля; 3) феноменологічна методологія Гуссерля.

Разом з тим необхідно відзначити, що науці завжди мали місце різні варіанти плюралістичної парадигми. У Новий час це були концепції Лейбніца, Юма, Локка і Канта, які прагнули уникнути односторонності емпіризму і раціоналізму. Лейбніц розвинув концепцію протилежності аналітичних і синтетичних істин в науці принципової різниці методів логіки і математики, застосовуючи їх до аналітичного знання, і методів природничих і соціальних наук, що мають справу з синтетичним знанням. Локк розрізняв інтуїтивне, емпіричне і математичне знання і методи їх отримання та обґрунтування. Нарешті, в теорії пізнання Канта було зафіксовано наявність в структурі наукового знання якісно протилежних видів знання, таких як апіорне і апостеріорне, загальне і приватне, фактичне і необхідне. Природа і методи їх отримання і обґрунтування істотно різняться між собою (інтуїція, логічні методи, продуктивна уява, емпіричний досвід).

У сучасній методології науки також було сформульовано два варіанти плюралістичної парадигми: 1) анархістська методологія науки (Фейсрабенд), прихильники якої заперечували необхідність будь-якого нормативного регулювання науково-пізнавальної діяльності та виправдовували методологічний плюралізм науці за принципом «goanything»; 2) системний методологічний плюралізм (Стьопін та інші).

Монізм і плюралізм є протилежностями, які не можуть існувати один без одного в науковому мисленні, означають «єдність у різноманітному» або ж «різноманітне в єдності». Тобто, підпорядкованість наукового мислення множинності його поглядів, методологій, принципів у чомусь одному. Наприклад, в сучасних умовах актуальним є підпорядкування наукового мислення практиці життя людей й суспільства в цілому.

Монізм і плюралізм як різні парадигми наукового мислення потрібно синтезувати, тобто у різному бачити щось єдине, а єдиному – різне. Це вимагає створення такої логіки, яка найбільш адекватно моделювала б процес синтезу протилежностей - різноманітного і єдиного.

« Все – єдине» Геракліт.

References: Has long been competing with two paradigms of scientific broadcasting: monism and pluralism. Monism and pluralism are manifestations of human thinking, which determine in the process of historical knowledge of the objective world. Monism and pluralism are opposites that can not exist without one in scientific thinking, mean "unity in a diverse" or "diverse in unity". Monism and pluralism as different paradigms of scientific thinking need to be synthesized, that is, in different ways, to see something unique, and the only one – different.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лебедев С.А., Лебедев К.С. Существует ли универсальный научный метод?. – Вестн. Тверского гос.ун-та. Сер. Философия, 2015, № 2, с. 56–72.
2. Лебедев С.А. Курс лекций по методологии научного познания. Москва, Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2016, 293 с.